

Черненко Анатолій Павлович
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

Шиян Анатолій Григорович
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін

Гулян Амест Давидівна
студентка юридичного факультету

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАКІНЧЕННЯ ДІЗНАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКАХ

Запобігання загрозам національним інтересам є пріоритетним напрямом у галузі правоохоронної діяльності. В першу чергу це стосується сфери кримінального процесу, який за своєю суттю є одним із основних засобів боротьби зі злочинами, в тому числі з тими, що загрожують національній безпеці України. Результати цієї боротьби багато в чому залежать від того, наскільки ефективною є робота відповідних правоохоронних органів, наділених правом здійснення кримінальної процесуальної діяльності, на чому вважаємо за необхідне зосередити певну увагу.

Згідно із Законом України № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» з 1 січня 2020 року в діяльності певних правоохоронних органів повинна була віднайти своє практичне застосування така форма досудового розслідування, як дізнання [1]. Однак, із-за запізнілих кроків щодо створення відповідних підрозділів дізнання, забезпечення їх належними засобами діяльності тощо, дія цього Закону відтермінована іншим Законом, а саме № 321-IX від 3 грудня 2019 року «Про внесення зміни до розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [2]. Тільки з 1 липня 2020 року положення Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), прийняті Законом № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року і які стосуються порядку провадження дізнання в кримінальних проступках, наберуть чинності, знайдуть своє практичне застосування в діяльності відповідних правоохоронних органів [3].

Відповідно до зазначених змін, дізнання повинні здійснювати підрозділи дізнання або уповноважені особи інших підрозділів: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів Державного бюро розслідувань; г) Національного антикорупційного бюро України (ч. 3 ст. 38 КПК). Безпосередньо здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків уповноважений дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом (ст.ст. 3, 40-1 КПК). Дізнавач при здійсненні дізнання наділяється повноваженнями слідчого. Він несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення дізнання.

Провадження дізнання по кримінальних проступках характеризується багатьма особливостями, які відрізняють його від досудового слідства. Його основною відмінністю від досудового слідства є те, що дізнання як форма досудового розслідування носить спрощений характер, який дає можливість набагато швидше притягувати особу до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального проступку. Але при цьому законодавець встановив достатньо широкі гарантії для належного забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів підозрюваних (обвинувачених) у вчиненні кримінального проступку.

Важливими особливостями характеризується закінчення дізнання по кримінальних проступках, на які вважаємо за необхідне звернути увагу правників. Вони визначені поло-

женнями статті 301 КПК і полягають у наступному.

1. Дізнавач зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298-2 КПК подати прокурору всі зібрані матеріали дізнання разом із повідомленням про підозру, про що письмово повідомляє підозрюваного, його захисника, законного представника, потерпілого.

2. Прокурор зобов'язаний не пізніше трьох днів після отримання матеріалів дізнання разом з повідомленням про підозру, а в разі затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298-2 КПК, протягом двадцяти чотирьох годин здійснити одну із зазначених дій:

1) прийняти рішення про закриття кримінального провадження, а у випадку затримання особи в порядку, передбаченому ч. ст. 298-2 КПК, - про негайне звільнення затриманої особи;

2) повернути кримінальне провадження дізнавачу із письмовими вказівками про проведення процесуальних дій з одночасним продовженням терміну дізнання до одного місяця та звільнити затриману особу (у разі затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298-2 КПК);

3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або про звільнення від кримінальної відповідальності;

4) у разі встановлення ознак злочину направити кримінальне провадження для проведення досудового слідства.

3. У випадку, передбаченому п. 3 ч. 2 цієї статті, строк затримання особи не повинен перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання до початку розгляду провадження про кримінальний проступок в суді.

4. У разі прийняття прокурором рішення про звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор зобов'язаний у межах строків, визначених ч. 2 цієї статті, забезпечити надання особі, яка вчинила кримінальний проступок, або її захиснику, потерпілому чи його представнику копій матеріалів дізнання шляхом їх вручення, а у разі неможливості такого вручення - у спосіб, передбачений КПК для вручення повідомлень, у тому числі шляхом надсилання копій матеріалів дізнання за останнім відомим місцем проживання чи перебування таких осіб. У разі відмови вказаних осіб їх отримати чи зволікання з отриманням, вказані особи вважаються такими, що отримали доступ до матеріалів дізнання.

Про відмову в отриманні копій матеріалів дізнання чи неотримання їх складається відповідний протокол, який підписується прокурором та особою, яка відмовилася отримувати, а також прокурором, у разі коли особа не з'явилася для отримання матеріалів дізнання.

Аналіз цих положень вказує на їх неоднозначність з погляду прийняття перерахованих процесуальних рішень саме прокурором. Адже є зрозумілим, що складання процесуальних документів про прийняття цих рішень від імені прокурора буде, в основному, покладатися на дізнавача. У зв'язку з цим виникає питання до законодавця: навіщо закладати в кримінальне процесуальне законодавство положення, які не будуть виконуватися визначеними ним особами?

Особливо критичної оцінки підлягає положення ч. 5 ст. 301 КПК про обов'язок прокурора забезпечити надання особі, яка вчинила кримінальний проступок, або її захиснику, потерпілому чи його представнику копій матеріалів дізнання шляхом їх вручення, а у разі неможливості такого вручення - у спосіб, передбачений КПК для вручення повідомлень, у тому числі шляхом надсилання копій матеріалів дізнання за останнім відомим місцем проживання чи перебування таких осіб.

У зв'язку з цим виникає питання щодо належної реалізації цього обов'язку, адже матеріали кримінального провадження завжди будуть становити не менше декількох десятків, а то й значно більше аркушів. Із положень закону випливає обов'язок направляти копії матеріалів щонайменше підозрюваному, а якщо у справі є потерпілий - то і йому. Хто це буде робити: прокурор чи за його вказівкою дізнавач? Більше всього, що останній. Де ж дізнавачу або прокурору, який, припустимо, буде добросовісно виконувати покладений на нього цей обов'язок і не перекладатиме його на дізнавача, брати кошти на виготовлення копій матеріалів дізнання? Відповідь однозначна – з власної кишені, оскільки держава не буде виділяти кошти на забезпечення цих витрат. І це треба робити у сотнях кримінальних проваджень, які будуть перебувати в дізнавача (прокурора).

Вбачаємо, що це положення повинно бути піддано законодавчому корегуванню. Пропонуємо два варіанти такого корегування: 1) ознайомлення підозрюваного, його захис-

ника чи законного представника, а також потерпілого, його представника чи законного представника здійснювати в порядку, передбаченому ст. 290 КПК України, тобто як це робить слідчий; або 2) матеріали дізнання цим особам надавати в електронному форматі.

Аналіз законодавчих змін до КПК України, які запровадженні Законом України від 22 листопада 2018 року, і стосуються провадження дізнання по кримінальних проступках, вказує на ще й на інші особливості цієї форми досудового розслідування. Зокрема, це стосується: строків дізнання та їх продовження; підстав і порядку затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок; судового розгляду кримінальних проваджень стосовно кримінальних проступків та ін. Охарактеризувати всі ці особливості, дати їм оцінку, визначитись з можливістю їх належного застосування у практичній діяльності, внести відповідні пропозиції тощо, в одній науковій роботі не можливо. Необхідність їхнього дослідження є безсумнівною, оскільки новітні аспекти провадження дізнання в Україні є надзвичайно цікавими для будь-якого правника. Але це вже потрібно робити в інших наукових роботах.

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 19.02.2020).

2. Про внесення зміни до розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень»: Закон України від 3 грудня 2019 року № 321-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-20> (дата звернення: 19.02.2020).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2662> (дата звернення: 19.02.2020).

Шалгунова Світлана Аполлінарівна

завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

Барабаш Гліб Вікторович

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Суспільна небезпечність незаконних дій зі зброєю, а саме викрадення зброї, боєприпасів або вибухових речовин, незаконного носіння, зберігання, придбання, виготовлення або збуту цих предметів, а також їх недбалого зберігання полягає в тому, що ці злочини заподіюють шкоду або створюють загрозу спричинення шкоди громадській безпеці. Україна не перша країна у світі, що стала «жертвою» такого незаконного обігу. Проведений нами аналіз незаконних дій зі зброєю дозволив зробити певні узагальнення, що стосуються регламентації кримінально-правової заборони незаконного обігу зброї та предметів озброєння. Перше: при незаконному обігу зброї злочинна поведінка особи (суб'єкта злочину) може виражатися у вчиненні особою дії (бездіяльності) у вигляді порушення заборони або невиконання обов'язків. Друге: Кримінальним кодексом України передбачено відповідальність за наступні види (форми) незаконного обігу зброї: носіння, зберігання, придбання, виготовлення, переробка, фальсифікація, видалення чи зміна її маркування, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв. Третє: незаконне придбання зброї, з одного боку, і незаконний збут – з іншого, тягнуть однакову відповідальність, проте очевидний різний ступінь суспільної небезпеки цих діянь.

Зважаючи на це, ми вважаємо, що було б доцільним і виправданим з погляду оцінки суспільної небезпечності незаконного обігу зброї, визначити незаконний збут предметів озброєння в окрему норму (в рамках ст. 263 КК України) із значним підвищенням розміру покарання у порівнянні з санкцією за незаконну передачу, оскільки суспільна небезпека торгі-